

Ett av de äldsta
torpen vid Skärgölen.

Kontakt med
utflyttarna

Några kom till en början tillbaka för att se sin forna hemtrakt, om den fallfärdiga grå stugan, där man tagit de första staplande stegen, stod kvar eller om där hade blivit platsen för fritidsfolket. Eller om det var några kvar av den gamla kolonins medlemmar. Det hade varit så mycket man tänkt tillbaka på under de gångna åren.

Axel Kärrman var t ex en av dessa, som ville se Skärgen på nytt. Det var såpass länge sen, att skomakarns Mathilda levde och fick berätta för Axel, om vad som hänt i trakten, sedan han flyttade.

Jonas Svenssons dotter Mathilda (f. 1879) var också en av dem som flyttade hemifrån, då hon ansåg "stugan blev henne trång". Hennes dotter Aina Daniels från Gäfle har kontaktat Gustaf Larsson, skomakarns pojke, som fortfarande finns verksam, men som nu är bosatt i Mjönäs, Munkfors, och visat sitt intresse för sin mors och morföräldrars hemtrakter.

Gustaf Larsson
berättar.

När "Gustaf ve Skärgen" lämnade sin stuga och föräldrahem för att bosätta sig i Mjönäs, Norra Råda församling, var han den siste bofaste, som bröt upp. Nu ville han inte vara med något längre.

Gustaf hade ägnat sig mest åt skogsarbete och flottning, men detta jobb hade under årens lopp ändrat karaktär och blivit långt ifrån vad skogens folk hade varit inriktad på. Fisket och jakten hade mer och mer slutat av sig självt och friden och lugnet, som rätt tidigare, hade bytts ut mot en ständig närvaro av folk. Det var folk, som kopplade av vid sina sommarstugor på sitt sätt. För den som ville leva mera avskild, var det enda raka att byta boplats.

Det var bra mycket annorlunda vid sekelskiftet, när Gustaf kom till världen. Hans mor Mathilda Olsdotter kom till Skärgen som femåring redan 1865 och hans far Lars Nilsson flyttade dit år 1900, medan systemen Erika såg dagens ljus 1903.

Gustaf berättar i fortsättningen, att hans mor och far fick överta hennes föräldrahem. Det lilla torpet var såpass uppodlat, att man kunde föda en ko och ibland två. Utom potatis odlades det också havre/råg. Bland nyodlarna hade Jan Larsson och hans Karin den största uppbrutna marken och ett år hade de fått inte mindre än nittio snesar havre, och det ansågs på den tiden vara ett gott resultat. På deras torp fanns ett kärr och detta utdikades; bl a ändrades riktningen på en bäck, som gick genom deras område, och grävdes diken, vilket möjliggjorde en utökning av brukbar jord, som här verkligen var god jord.

Gustaf Larsson fick överta sina föräldrars stuga, när den tiden kom. Fadern avled 1933, medan modern lämnade familjen 1944. Samma år slutade man också med att ha någon boskap. Mathilda, som var född 1860 i Sunnemo, var vid sin död 84 år, hon bodde så - lunda vid Skärgen i inte mindre än 79 år. Ingen av de övriga nybyggarna blev så gammal och bott så många år vid sjön som hon. Man kan tala om segt virke i en sådan människa, som trots umbäranden och ett liv i små omständigheter nådde en så hög ålder.

Morfadern Olof Larsson, som ansågs som nybyggare nr två, var också skraddare. Hans stuga brann ned redan tidigt, och den nya blev uppförd på samma tomtmark som den första men något i sydväst. Denna stuga, som Gustaf så småningom fick överta, blev en av de större. Den bestod av ett rum och kammare och i denna fanns t o m kakelugn. Stugan liksom uthusen var försedda med lås - men sällan låsta. En sån sak som ett trälås fanns för ett av uthusen. Förr fanns det en viss respekt för grannens ägodelar och det var ingen som hade lust och nöje av att gå in i någon annans bostad, om denne ej var hemma. På senare tid blev det helt annorlunda.

När det gällde smidesarbeten förr i världen, då stod Lars vid Lomtjärn, senare Norra Långtjärn, tillbuds. Han var häntad till allting och ingenting var omöjligt för honom. Lars hade även provat på en tid i Norrland tillsammans med en hel del andra sunnemoingar på säsongarbete.

(Vi skall senare redogöra för Lars och Anna i Lomtjärnssättra)

På tal om bränder, så var det pingstaftonen 1928, som Anders Jonssons stuga brann ned till grunden och då flyttade bröderna Erhard och Leonard från Skärgen för gott.

Denne Anders Jonsson var en styv nätbindare och det var han som lärde Gustaf Larsson att binda nät och andra fångstredskap. Men så var också Gustaf intresserad fiskare; han säger säj ha fått den största laken, som någonsin fångats i sjön och den skulle ha vägt drygt sju kilogram. Antalet fångade av mindre storleksordning är otalig. På den tiden fanns det gott om lake liksom av andra sorter, som nu mer och mer kommit bort.

Gustaf lärde sig även att bygga båtar. Så åtskilliga ekor eller "prommer", som den vanliga benämningen var, har vuxit fram under hans flyhänta händer.

Den första segelbåten, som förekommit i Skärgen, ägdes av kassör Carl Hultgren från Munkfors. Men han kunde inte och lärde sig ej heller att segla i motvind utan fick ro sin båt tillbaka till utgångspunkten. En av gubbarna vid sjön tyckte att det var dålig sjömannaskap. Under tiden han varit i Norrland på skogsarbete, hade han sett, när det seglats i både med- som motvind. Och det hade kallats för kryssning.

Hultgren arrenderade Lomtjärnssättra i flera år, så det var några kilometer för honom att gå, när han skulle se till sin hårt förankrade båt.

På tal om vägar, som gått fram i trakten, så var vägen över Lagmansskogen den äldst kända. Vägen gick från Björngården förbi Lillsjön över norra änden av Skärgen och kom så småningom över ^mKossarna öst om Södra Höjden. Den på senare tid byggda s k Tankvägen följde den gamla vägen. Men det var här mer frågan om en vinterväg. Gustaf tror ej på, att denna väg begagnades för transporter av gjutgods från Hyttan i Sunnemo till Munkfors bruk. Då var det nog den gamla vägen som användes men kanske med en del avvikelser för att undgå de mest påfrestande markerna. Däremot, säger han, att han hört berättas om en gammal väg vid Skärgen, vilken skulle ha gått fram där redan på 1300 -talet. Det låter faktiskt intressant just för att riktningen var öst - väst mot Klarälven - kanske mot Norge?

Beträffande en lotterivinst på 13.000 kronor, som skulle ha gått till en skärgefamilj, så tror inte Gustaf på något sådant.

Bland de första sommarstugeägarna var ingenjör Carl Göthberg från Munkfors. Han kom omkring 1908 och slog sig till på en av öarna ute i Skärgen. Ön kallades också därefter för Göthbergsöa. Han skaffade sig redan tidigt motorbåt och hade ett särskilt garage för sin motorcykel vid västra viken i norra ändan av sjön, när vägen blev trafikabel. *(Nu nedrivna)*

Handlanden Gustaf Gefvert, också han från Munkfors, köpte Lars-Johan Jonssons stuga. Fru Gefvert lär ha haft släktingar bland markägarna från Aspåsen.

Ungefär samtidigt (omkring 20- talet) sålde Augusta och Karl Eriksson sin stuga till mjölnare Borgman från Munkfors.

Det lär ha funnits en Bäckman vid Munkfors bruk, som långt tidigare skulle ha haft en stuga vid sjön och tillbringat lediga dagar där tillsammans med sin fru. Någon bekräftelse på detta har vi ej fått.

När det gäller skärgingarnas mustiga språk och uttrycks-sätt så är detta välkänt. Gustaf Larsson berättar några episoder:

I tidigare kallad för Skärgefamiljen

Jan var hjälpskogvaktare. Han hade varit och sett till ett av sina arbetslag. Det var lördag och det hade vankats hembränt. På hemvägen, när Jan kom till kavelbroa, var han både trött och sömnig. Han la sej tillro med ryggsäcken under huvudet. Under tiden kom och gick det förbi en del folk, som skulle till "Borgmans" på sommarfest. När Jan vaknade till, var han riktigt törstig, gick över till Borgmans, och för att komma fram nog fort klättrade han över staketet.

-Har ni kaffe här? frågade Jan

-Nej, men vi har saft, svarade Borgman

Jan drack saft och tog fram tre stycken "kotior" d v s tre kronor i sedlar.

-Ja bjur, sa Borgman

-Ja vill int tigg, sa Jan

-Ta tebaka pänningera, sa Borgman

-Ja tar döm int för hundra djävler tebaka, sa Jan och därmed var deras diskussion slut.

Det var under det att den nya Sunnemovägen höll på att byggas som Anders Bengtsson hade dött och skulle begravas. (Inom parentes kan nämnas, att han var morbror till Gustaf Larsson, berättaren). Anders och Britta bodde i sin lilla stuga på östra sidan sjön, varför man var tvungen att begagna båt för att komma fram till vägen för vidare transport till Sunnemo kyrkogård. Det blåste kraftigt, så det var ett riskabelt företag som förelåg.

-Dä här går aldri väl, sa en av Anders bröder,
Vi häver hömmen i sjöen.

Rodden gick dessbättre utan missöde och man landade i västra viken. Där bars kistan över till hästanspänd vagn och så gick den lilla processionen den dryga halvmilen till kyrkogården.

-Dä va dänn föörst likfraktinga frå Skärgen, sa Anders Jonsson och syftade på transporten efter den nya vägen. Nästa gång ett liknande begravningsfölje drog fram, då var det han, Anders Jonsson, själv, som var den döde.

Som skogsman och naturmänniska i stort var det svårt för Gustaf Larsson att finna sig tillrätta med att hans gamla trakter blev mer och mer tillhåll för sommarstugeägare. F n finns ett 75 -tal sådana omkring Skärgen och Långtjärnarna. På ett så begränsat område - Skärgen är cirka 4,8 km lång och i snitt 3 a 400 m bred - blev det inte så behagligt att ha fritidsfolket inpå stugknutarna.

-Det var inte nog med lån av båt, som ej återställdes, det ställdes också fordringar, som i vissa fall var direkt orimliga.

Det gick för långt, när dom vid Gustafs frånvaro i skock gick in i hans stuga för att se, hur han hade det. Och när det blev ~~ni~~ direkt inbrott, så var det inte så trevligt längre.

Gustaf och Stina flyttade från Skärgen den 5 november 1968 och sedan i maj 1971 är Gustaf änklings.

Den lilla röda stugan nere på Mjönäsnalet ligger fridfullt med behörigt avstånd från övrig bebyggelse. Där lever Gustaf sina dagar. Kring sig har han många saker och ting, som påminner om skärge-tiden, men allt kom ej med för det begränsade utrymmets skull. Det som blev kvar vid Skärgen håller omdömeslösa och skamlösa män-niskor att skövla bit för bit.

Jag tackar dock i förväg för Gustafs tillmötesgående och hans löfte att tillverka en trälås åt mig. Den kommer att hängas på ett lämpligt ställe för att påminna om "Folket vid Skärgen och Lång-tjärnarna", folket i de väglösa och hästlösa torpen bortpå skogen.

Några förkort.
släkttavlor

JAN LARSSON

Född den 4 november 1827 i Sunnemo församling

Yrke: Nybyggare

1:e nybyggare vid Skärngen omkring 1860

Avled den 10 januari 1892

Gift - 1:a äktenskapet - med

KARIN LARSSON född JANS DOTTER

Född den 22 maj 1830

Avled genom drunkning den 6 november 1877 47 år gammal

Jan och Karin Larsson hade sex barn:

1 KERSTIN

Född den 11 september 1850

2 LARS GUSTAF

Född den 17 juli 1854

3 CAROLINA

Född den 6 januari 1861

4 MARIA AUGUSTA

Född den 28 september 1864

5 KLARA VILHELMINA

Född den 19 mars 1867

6 KRISTINA JOSEFINA

(sid 38)

Född den 20 maj 1874

Gift den 29 juli 1899 (?) med

PÅR AUGUST ERIKSSON - RÅÅD

Född den 10 februari 1866 i Sunnemo församling

Son till Erik Persson - Rååd och hans hustru Anna Maria
f. Andersdotter

Yrke: Skogsarbetare

Pär August och Kristina Eriksson -Rååd hade dottern:

SIGNE MARIA PÅRS DOTTER

Född den 3 februari 1892

Fam. Rååd flyttade till Norra Råda den 15 december 1903 (?)

JAN LARSSON

Gift - 2:dra äktenskapet - med

STINA LARSSON, född NILSDOTTER

Född den 26 juni 1829

Stina Larssons barn:

1 AXEL KÄRRMAN

Född den 18 augusti 1864

(sid 43)

2 MARIA KÄRRMAN

Född den 10 augusti 1868

3 ANNA
~~KARL~~ KÄRRMAN

Född den ?

Emigrerade till Amerika den ?

4 KARL KÄRRMAN

Född den ?

OLOF LARSSON

Född den 1 februari 1822 i Sunnemo församling
Kallades Ol Larsa och var nybyggare nr 2 vid Skärgen

Yrke: Skräddare

Bror till Jan Larsson (se föreg. sida)

Avled den 30 april 1899

Gift med

MARIA LARSSON, född MAGNUSDOTTER

Född den 2 februari 1817 i Gustaf Adolfs församling

Avled den 5 september 1905

Olof och Maria Larsson hade två barn:

1 BRITTA KRISTINA BENGTSSON, född LARSDOTTER

Född den 12 augusti 1847 i Sunnemo församling

Gift den 26 december 1876 med

ANDERS GUSTAV BENGTSSON

Född den 6 juni 1855 vid Kalven Sunnemo församling

Yrke: Skogsarbetare, hjälpskogvakt.

Britta och Anders Bengtsson hade fyra barn:

GUSTAVA LYDIA

Född den 23 maj 1876

GUSTAV DANIEL

Född den 30 november 1878

ALMA MARIA ANDERSSON, född ANDERSDOTTER

Född den 30 mars 1884 i Sunnemo församl

Gift med

GUSTAF ADOLF ANDERSSON

Född den 30 december 1886 i Sunnemo församl

Yrke: Skogsarb., senare bruksarb.

Avled den 31 mars 1925 (sid 42)

Alma och Gustav Adolf Andersson hade ett barn:

ANNA gift PETERSSON

Har barn och barnbarn i Munkfors

SELMA KRISTINA

Född den 19 augusti 1892

Har dottern EDIT ELVINA Född: den 31 jan. 1908

2 MATHILDA NILSSON, född OLSDOTTER/OLSSON

Född den 15 december 1860

Kom till Skärgen 1865

Avled den 28 maj 1944

Gift den 8 september 1900 med

LARS NILSSON

Född den 29 februari 1856

Yrke: Skomakare

Avled i augusti 1933

Mathilda och Lars Nilsson hade två barn:

GUSTAF NICOLAUS LARSSON

Född den 29 november 1900 i Sunnemo församl

Bostadsort: Mjönäs, 684 00 Munkfors l

Gift med

STINA LARSSON

Född den 30 augusti 1896

Avled den 22 maj 1971

Gustaf och Stina Larsson hade inga barn.

ESTHER ERIKA LARSSON

Född den 30 januari 1903 i Sunnemo församl.

Yrke: Hushållerska

Bostadsort: Länsmanshöjden, Sunnemo

Ogift. Inga barn.

JONAS SVENSSON

Född den 12 februari 1833 i Kärra, Sunnemo församling

Var halvbror till Jan Larssons hustru Karin

Yrke: Nybyggare nr 3 vid Skärgen, skogsarbetare

Avled den 21 januari 1911

Gift med

ANNA SVENSSON, född LARSDOTTER

Född den 11 augusti 1835 i Gräs, Sunnemo församl

Avled den 17 juni 1915

Jonas och Anna Svensson hade fem barn:

LARS JOHAN JONSSON

Född den 20 november 1863

CAROLINA JONSDOTTER

Född den 5 oktober 1866

Flyttade till Gersheden, Ransäters församl

EMIL JONSSON

Född den 27 november 1870

Flyttade till Ransäters församl. den 7 oktober 1896

Yrke: Färjkarl

MARIA AUGUSTA ERIKSSON, född JONSDOTTER

Född den 29 oktober 1874

Gift den 29 september 1899 (?) med

KARL JOHAN ERIKSSON

Född den 29 februari 1872 i Mora församl. Kopparbergs län

Familjen flyttade 1916 från Skärgen till Buskesberg, Sunne

Maria Augusta och Karl Johan Eriksson hade sju barn:

AGDA KRISTINA

Född den 31 mars 1895

Gustaf Verner

Född den 8 mars 1898

JOHANNA THERESIA

Född den 21 juli 1900

KARL HELMER

Född den 18 maj 1903

Avled den 10 juli 1905

ELLEN VIKTORIA

Född den 10 januari 1907

KARL HELGE

Född den 5 december 1909

HILDUR

Född den ?

ANNA MATHILDA JONSDOTTER

Född den 17 augusti 1879

ERIK PERSSON + RÅÅD

Född den 15 juli 1833 i Lysviks församling

Yrke: Nybyggare

Avled den 2 februari 1907

Gift - 1:a äktenskapet - med

ANNA MARIA PERSSON, född ANDERSDOTTER

Född den 5 februari 1850

Avled genom drunkning den 6 november 1877

Erik och Anna Maria Persson - Rååd hade tre barn:

1 PER AUGUST ERIKSSON - RÅÅD

Född den 10 februari 1866

Gift med

KRISTINA JOSEFINA ERIKSSON- RÅÅD, född JANSDOTTER (sid 3)

2 ANNA KRISTINA ERIKSSON - RÅÅD

Född den 10 februari 1866

3 OTTO EMIL ERIKSSON - RÅÅD

Född den 23 februari 1870

ERIK PERSSON + RÅÅD

Gift - 2:dra äktenskapet - med

MARIA ERIKSSON - RÅÅD, född ERIKSDOTTER

Född den 26 juni 1859

Familjen Rååd utflyttade den 11 augusti 1900 till Övre Ullerud.

Hustruns barn:

JONAS EMANUEL JONSSON

Född den ?

ERIK EDVARD

Född den 5 oktober 1873

Död den 11 februari 1879

IDA EUGENIA

Född den 25 juli 1875

HULDA FRIDEBORG

Född den 23 februari 1877

PER JONSSON

Född den 9 november 1825

Yrke: Skogsarbetare/Nyodlare

Gift med

STINA JONSSON, född NILSDOTTER

Född den 21 november 1812

Avled den 19 oktober 1899

Per och Stina Jonsson hade två barn:

1 BETTY ERIKSSON, född PERSDOTTER

Född den 15 augusti 1855

Gift den 30 december 1880 med

OLOF ERIKSSON

Kallades för "Skinner- Ola"

Kom från Norra Ås, Övre Ulleruds församl

Olle och Betty Eriksson hade två barn

Ett av dessa drunknade under skridskoåkning på Skärgen.

2 ?

Uppgifter om Per och Stinas andra barn saknas.

LARS LARSSON (PERSSON)

Född den 1 januari i Hvitsands församling 1829

Kallades för "Bog- Lars"

Gift med

MARIA LARSSON, född JONSDOTTER

Född den 7 juni 1832

Avled genom drunkning den 6 november 1877

Lars och Maria Larsson hade tre barn:

1 LARS JOHAN

Född den 29 juni 1865

Avled genom drunkning den 6 november 1877

2 MAJA KAJSA

Född den 22 februari 1867

3 PER AUGUST

Född den 26 juni 1872

OLOF OLSSON

Född den 26 februari 1843 i Övre Ulleruds församl.

Yrke: Nybyggare

Gift med

STINA OLSSON, född NILSDOTTER

Född den 6 januari 1844 i Sunnemo församl.

Avled genom drunkning den 6 november 1877

Olof och Stina Olsson hade tre barn:

1 OLOF AUGUST OLSSON

Född den 6 augusti 1867 i Övre Ulleruds församl

2 IDA JUSTINA OLOFSDOTTER

Född den 27 december 1871 i Sunnemo församl

3 NILS JOHAN OLSSON

Född den 4 mars 1875 i Sunnemo församl.

ANDERS GUSTAV JONSSON

Född den 17 mars 1856 i Sunnemo församling

Yrke: Skogsarbetare

Avled den 31 juli 1923

Gift med

KRISTINA JONSSON, född JANSDOTTER

Född den 13 augusti 1857 i Sunnemo församling

Anders och Kristina Jonsson hade tre barn:

1 GUSTAF ADOLF ANDERSSON

(sid 34)

Född den 30 december 1886

Yrke: Skogsarbetare, senare bruksarbetare

Avled den 31 mars 1925

Gift med

ALMA ANDERSSON, född ANDERSSON

Dotter till Anders och Britta Bengtsson

(sid 34)

2 JOHAN ERHARD ANDERSSON

Född den 8 januari 1895

3 ANDERS LEONARD ANDERSSON

Född den 1 november 1898

AXEL KÄRRMAN

Född den ?

(sid 33)

Yrke: Skogsarbetare

Gift med

STINA KÄRRMAN, född

Född den 26 maj 1899

Axel och Stina Kärrman hade fyra barn:

1. AXEL KÄRRMAN

Född den 18 augusti 1864

Flyttade till Norrland (Troligen t. Gävle-trakten)

2. MARIA KÄRRMAN

Född den 10 augusti 1868

Flyttade till Norrland (Troligen t. Gävle-trakten)

3. ANNA KÄRRMAN

Född den ?

Emigrerade till Amerika

4. KARL KÄRRMAN

Född den ?

LARS PERSSON

Född den 8 april 1826

Yrke: Nybyggare i Hästberget

Avled den 3 februari 1910

Gift med

KERSTIN PERSSON, född PERSDOTTER

Född den 26 januari 1823 i Norra Råda församling

Avled den 4 februari 1910

Lars och Kerstin Persson hade tre barn:

1 PER LARSSON

Född den 2 juni 1851

Emigrerade till Amerika

2 CAROLINA LARSDOTTER

Född den 21 december 1853

Gift den 14 oktober 1876 med ? ?

3 LUDVIG LARSSON

Född den 6 februari 1864

Yrke: Skogsarbetare

Gift med

HEDVIG LARSSON, född NILSDOTTER

Född den 10 april 1863

Dotter till "Nitter- Nils"/Nils Nilsson

Ludvig och Hedvig Larsson hade två barn och en fosterson

HILDA KRISTINA

Född den 20 augusti 1891

Yrke: Barnmorska

Gift med ?

Bosatt i Edebäck, senare Karlstad

LUDVIG HELMER

Född den 10 september 1894

NILS HERBERT

Född den 31 december 1903

Yrke: Skogsarbetare

Avled den ? i Karlstad

Lomtjärnsstugan - efter en del ändringar under årens lopp.
Bilden är tagen 1935. Stugan är nu - 1977 - helt raserad.

Fotot är taget av Jernberg.

Sättervallen vid Norra Långtjärn hörde liksom Lomtjärnssättra till Björngården, medan Hästberget och Väsbysettra räknades till Norra Väsby.

Det var fyra boplatser, som med sina förläggningar i skogen öst om Skärgen och Långtjärnarna får räknas till det område vi fört samman och som vi i förkortad beskrivning sökt ge en liten bild av.

I Sunnemo sockens hembygdsbok framhåller Hadar Väsby, att sätterväsendet inom Sunnemo socken kunde förtjäna en särskild skildring. Frågan är nu om tiden runnit ifrån oss, för att vi skall kunna samla material till en sådan beskrivning.

Så länge sättrarna fyllde sin ursprungliga uppgift, var de inte bara en utpost bortpå skogen utan bidrog även till att klara uppehållet för boskapen under sommarmånaderna, och grödan/fodret man fick hemmavid på gården behövdes mer än väl under vintern. Under 1800-talet skedde förmodligen den största nyodlingen vid sättrarna och förstås i samband med skiftena. En gång under detta århundrade hade nästan varje bonde, varje gård, en sätter - sin sättervall.

Om man går tillbaka i tiden, så var det ända fram till 1747 i lag förbjudet att uppta nya torp, men den dagen det lättades på detta förbud blev utvecklingen helt annorlunda. Orsaken berodde mycket på den kraftiga folkökningen och med detta följde att flera arbetstillfällen och boendemöjligheter måste ordnas. Helt automatiskt ökade starkt torparbildningen och många sättrar blev lämpliga torpställen för nybildade familjer.

När Lars och Anna hade beslutat sig för att bilda hjonelag, kom de att bli torparfolk på en sådan sätter. (De gifte sig den 23 juni 1881.)

Lars Larsson var född i Ugglebo, Norra Råda församling den 9 oktober 1848 och Anna Maria, född Jonsdotter, var född inom Sunnemo församling den 2 februari 1855. Båda hade erfarenhet av, hur det var att tjäna som dräng och piga, så när Lomtjärnssättra, som låg ett stycke öst om Skärgen blev ledigt flyttade de dit. Att det blev ett strävsamt liv under små omständigheter förstår man. Men med Lars och Annas arbetsvilja och energi så gick det rätt så bra för dem. Där växte deras nio barn upp - tre flickor och sex pojkar.

Elin Björklund
 m fl
 berättar

Från början bestod sätterstugan av endast ett rum, men snart byggde Lars ytterligare till ett. Uthusen måste också repareras för att de skulle kunna härbärgera både kor och höns, vilka var de vanliga husdjuren på de små skogstorpen.

Elin Björklund är änka sedan några år tillbaka och bor nu på Lillåsen i Hagfors. Hon är född och uppvuxen vid Lomtjärnssättra och hon berättar för oss, hur livet gick sin gång för Lars och Anna och deras barnaskara.

Själv kom hon tidigt ut i förtjänstlivet och fick pröva på hur det var att bli städslad likaväl hos torpare som bönder. Hon blev så småningom gift med bruksarbetaren Karl Björklund, Risstugan i Munkfors, och kom att bli bofast i Hagfors.

I stort sett var de sättrar, som fanns i trakten, av ungefär samma typ. Men som det utvecklade sig för familjen Larsson, så blev utrymmena alltför små, och så låg platsen lite avögt till, när det gällde förbindelserna med "bygda" och till de andra "bort på skogen". Men man fick ta vad som fanns att få i bostadsväg och invänta bästa lämpliga tillfälle för byte eller förvärv. För Lars och Anna yppade sig detta så småningom och man fick överta sättra vid Norra Långtjärn. Då Lars fått besked om, att han skulle kunna få flytta dit, då blev det också aktuellt med byggnation av ett nytt bostadshus av något större format och med nödiga uthus. Då bygget kom igång var det med tanke på, att två familjer skulle kunna bo där. Stugan, som blev inflyttningsklar 1905, är i dag densamma med endast några smärre förändringar inomhus.

I hemmet var det över huvud taget inte mycket man talade om, när det gällde saker och ting, som rörde sig utom familjekretsen. Kontakten med skärgesfolket var både knapphändigt och sporadiskt liksom med grannarna i Väsbyättra. När Anna hade så, att hon kunde avvara någon mjölk, då var det Bengt-Hugos Britta, som var kund. Själv hade inte Britta några kriter, men älgkött det fanns det, och det fick bli betalningen många gånger. "Man tycker sej se Britta, då hon kommer tassande på sitt oförlikneliga sätt / så typiskt för skogsfolk, och i mjölkämbaret hade hon ett stycke älgkött nedstucket".

Två kor fanns det för det mesta, men även tre råbland och vid något enstaka tillfälle var det bara en ko i fjöset. Aldrig någon get - men höns fanns det. Så fort det var möjligt på våren släpptes korna på skogen. Och så var det att ta vara på den skörd, som de små tegarna runt husen gav och att samla i ladan så mycket, att vinterbehovet för kreaturen var säkerställt. Vid Långtjärn blev det större möjligheter

att få forrag än vid Lomtjärn.

Någon vetskap om att det någon gång skulle ha funnits finnar i trakterna kring Skärgen och Långtjärnarna har inte Elin och kan inte heller dra sig tillminnes, att det talats om något sådant varken i hemmet eller inom de familjer, där hon redan tidigt kom i tjänst.

Som tidigare nämnts, skulle Lars Larsson ha varit en mångsidig yrkesman. Utom det att vara skogsarbetare var han också en "bra smed". Många gånger anlätades han av bönderna i Sunnemo, när det gällde att sko doningar eller liknande redskap, vilka var nödvändiga för jordbruket eller av torparna kring Skärgen, när det var frågan om för dem speciella saker. När det gällde byggnadsjobb, så står ännu skidstugan vid Långtjärn, som ett gott bevis på Lars förmåga inom den branschen. Det visade sig också, att den uppodlade marken kring sättrarna ökade år efter år. Men då Lars och Anna flyttade från Lomtjärn, så dröjde det inte länge förrän skogen tog tillbaka vad den tidigare fått släppa till. Sättervallen blev så småningom utarrenderad till fritidsbostad och med detta blev det andra intressen än kampen för levebrödet som kom att dominera.

Familjens manliga medlemmar utom en kom att ägna sig åt skogsarbete. Oskar hade en annan läggning och han kom till skräddarmästare Björk i Bogerud, Munkfors, och blev skräddaregesäll. Han är nu pensionär och bosatt i Karlstad. Anna blev gift med Adolf Nilsson, Berg i Sunnemo, medan yngsta systemen Agda stannade kvar i hemmet i det längsta för att hjälpa sina föräldrar. Hon kom också att bosätta sig i residensstaden så småningom. Hjalmar och Viktor var flera gånger ute på arbeten långt från föräldrahemmet. Vid ett av dessa tillfällen - ett jobb utanför Stockholm - träffades Hjalmar och Zandria. När de kommit överens hur de skulle ha det i fortsättningen, åkte Hjalmar hem till Värmland och Långtjärn för att iordningsställa lägenheten på övre våningen i Långtjärnsstugan. Det var år 1907 och där bodde de till 1914. Under tiden hade de tre barnen: Thone, Viola och Tage kommit.

Att karlarna sökte sig utanför hemorten för att skaffa sig arbete var ingenting nytt. De små torpen kunde helt enkelt inte livnära de många gånger stora familjerna, utan husfadern och ibland de äldsta sönerna och ibland även kvinnfolken följde med på dessa s.k. arbetsvandringar, där de fick tjänstgöra som kockor. Under sin ungtid hade Lars, som många andra från Norra Råda och Sunnemo församlingar, vandrat upp till "Norden" för att "om inte skära guld med täljknivar" så nogminstone tjäna "grova pängar". Det har ju talats så mycket om de förtjänster värmlänningarna gjorde sig vid dessa resor till

Dalarna och vidare uppåt Norrland. Någon mer långresa blev det inte för Lars del, men några kortare turer var han med om.

På grund av sjukdom - sviter efter bl a spanska sjukan - skingrades familjen ytterligare och snart stod Långtjärnsstugan tom och torpet blev öde. Stugan användes senare några år som körstuga för skogsarbetare till dess att skidklubben Glid i Munkfors 1936 fick tillfälle att arrendera den och göra torpet till en lämplig vintersportplats. För detta ändamål var trakten som klippt och skuren.

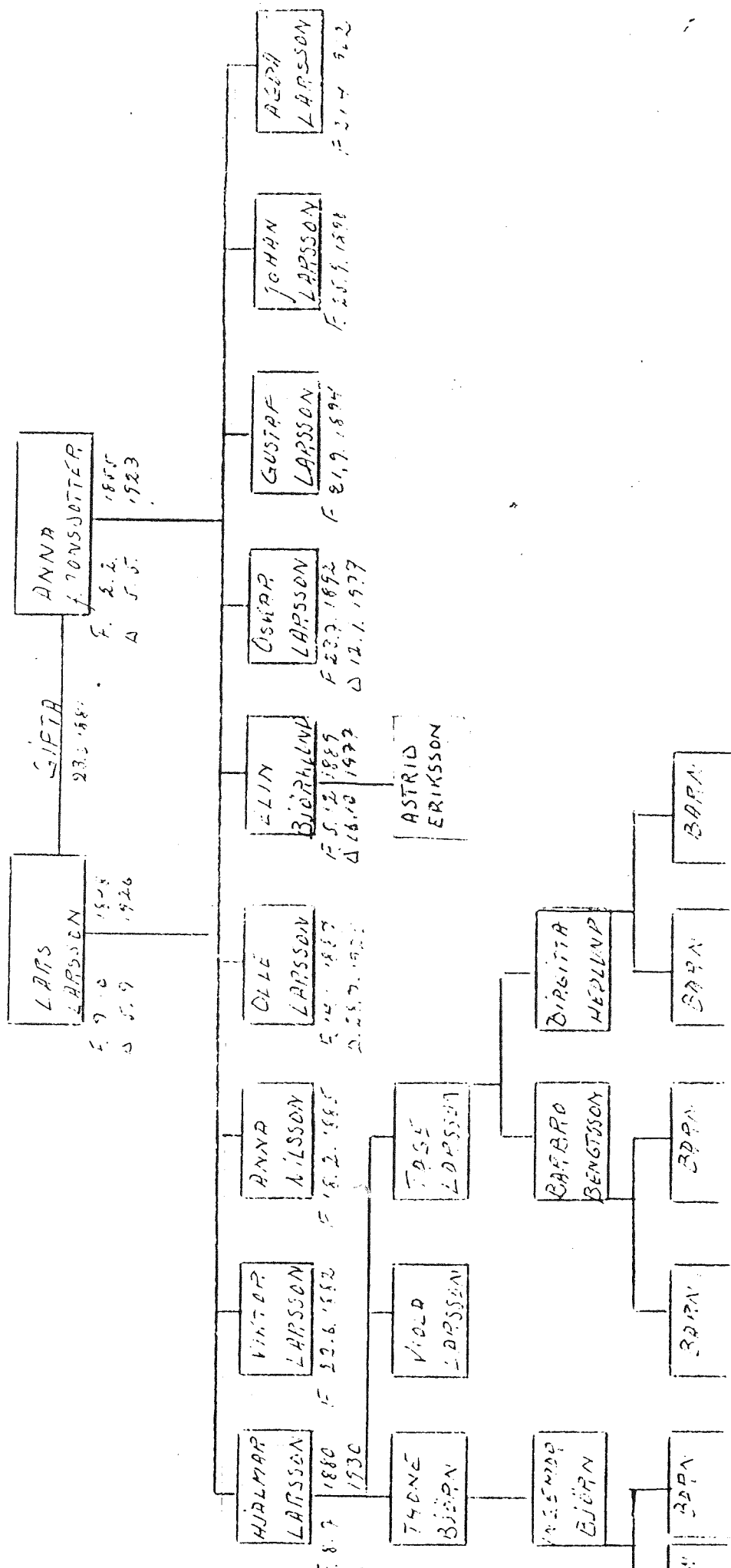
Här skulle historien om folket från de väglösa och hästlösa torpen kunnat sluta, men de gamla - Lars och Anna - levde fortfarande.

En annan av de sättrar, som fanns på trakten om inte direkt vid Skärgen och Långtjärnarna var Väsbyättra. Den tillhörde Norra Väsby och låg nordöst från Skärgen och efter Vinnarsbäcken. Dit flyttade Hjalmar 1914 med sin familj. Tidigare hade Jonas och Inga Olsson bott där. Jonas (f. 1841) var son till Olof Jönsson (f. 1815) i Norra Väsby och äldst bland tio syskon, medan hustrun Inga (f. 1843) kom från Hörn i Sunnemo. De fick sex barn i sitt äktenskap, men ingen av dem stannade kvar i föräldrahemmet. Efter Jonas och Inga stod Väsbyättra tom några år. Vistelsen där blev ej mer än fyra - fem år beroende på att Hjalmar ansåg det vara förmånligare att flytta till ett nytt hem i Tjurbergstäppa än att få reparerat ev nybygge i Väsbyättra. Inom parentes kan nämnas, att Väsbyättras byggnader senare köptes av Per Olsson i Sund och revs samt uppfördes på nytt vid stora landsvägen strax väst om det gamla färjstället vid Sund. (Så kan det gå med gamla sätterstugor).

Därifrån flyttade sålunda Hjalmar och Zandria med sina tre barn till Tjurbergstäppa, vilken ligger intill den gamla vägen över "Munkforshöjda". Där fick man grannar i Tjurberg och möjligheter till nyodling av mark i såpass omfattning, att man kunde hålla upp till tre kor på torpet.

Den 5 maj 1923 dog Anna Maria 68 år, tre månader och tre dagar. Lars levde ytterligare några år. Han hade varit inneboende hos Hjalmar och Zandria en längre tid, men trots ett hårt och ansträngande liv blev han närmare 78 år. Vid sin död den 5 september 1926 befann han sig hos dottern Anna, som då var bosatt vid Lillsjötorp nära Lomtjärn. Efter ytterligare några år - det var 1930 - avled Hjalmar och Zandria blev änka. Hon dog för en del år sedan i sitt hem i Pensionärshemmet i Villiamsbol. Thone, senare gift Björn, flyttade hemifrån rätt tidigt liksom Viola, som kom till Stockholm, medan Tage stannade kvar på torpet till 1961. då han och hans familj gjorde sig hemmastadda i Villiamsbol

TECKN. AV SLÄKTTAVLAN / ADELVIS

Sid 29

Författaren fil dr Arvid Ernvik, Kristinohamn, har blivit tillfrågad om någon väg i öst - västlig riktning förbi sjön Skär-
gen, över Klarälven och till Norge har funnits under 1300 - talet.

Ernvik, som är välkänd forskare och som bl a utgivit en del
böcker om de värmländska vägarna och gästgiverierna meddelar, att
någon sådan väg inte har gått fram över detta område och vid den
tidpunkt som frågan gällde.

Sid 29

Denne Bäckman var brukspatron för Munkfors bruk under åren
1807 -- 1821. Hans namn var P Christian Beckman, född 1777 och
gift med Anna Margareta Björnberg, född 1788. Hon var dotter till
ägaren av Munkfors Bruk Kommerserådet Niolas Björnberg.

Patron P Beckman ägde under sin Munkforstid ett fritidshus
vid Skärgen. (Det skulle ha varit förlagt i närheten av Inga och
Börje Yngs nuvarande fritidshus.)

Om hustruns leverne berättas bl a att hon genom sina utsväv-
ningar var orsak till de sprickor, som fanns inom äktenskapet.
Det var inte alla gånger patron Beckman själv deltog i dessa till-
ställningar. Han kunde istället ge sig ut på sjön med ekan eller
slå sig ned på en särskild lämpad stenhäll på skomakare Lars Nils-
sons torp. Där brukade han sitta i timtal och meditera.

Efter skilsmässan 1821 lämnade Anna Margareta Munkfors och
for till Göteborg, där hon lär ha dött i största armod.

Christian Beckman efterträddes 1821 av J P Dahlgren som le-
dare för Munkfors Bruk.

De kyrkoböcker som är tillgängliga på våra pastorsexpeditioner omfattar ej längre i tiden än från år 1896 - om man ser till Husförhörslängderna - medan övriga böcker kan sträcka sig något längre tillbaka. Kyrkoarkivalierna från 1895 och tidigare är för vår landsdel förvarade på Landsarkivet i Göteborg. Denna arkivering medför givetvis svårigheter i forskningen och kan t o m sätta punkt för vidare arbete.

När det gäller den muntliga traditionen, kan det ibland vara så, att uppgifter från skilda håll kollidera med verkliga förhållandet. Namn och årtal och förresten även andra uppgifter kan vara svåra att kolla upp och verifiera.

Det finns många frågetecken i denna lilla sammanställning, men jag anser ~~den~~ ändå, att den har en viss uppgift att fylla.

En del uppgifter i de förkortade släktanteckningarna saknas helt, men det kan bero på, att personerna det angår har avflyttat och att den slutliga uppehålls-orten blivit för svår att inom rimlig tid reda ut.

Beträffande den här föreliggande samlingen av intervjuer, samtal i allmänhet och hörsägnar, så är förhoppningen, att de samlade uppgifterna i någon mån kunna anses som ett dokumentärt material - ett material till nytta och nöje för dem som vill minnas och för de som forskar i en gångens tid.

Bengt Lundell
Adr.: Sättravägen 12
684 00 MUNKFORS
Tfn.: 0563/50449